

کتاب الاصول

دروس سین

ترجمہ و
شرح فارسی

حلقہ
اولی و
ثانیہ
در تفسیر
جدید

تألیف
آیة اللہ شہید
سید محمد باقر صدر

شارح
(مستطیع)
آیة اللہ شیخ باقر الایروانی

www.ketab.ir

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

ایروانی، باقر، ۱۳۲۸ - ، توشیحگر
دروس فی علم الاصول، فارسی، برگزیده، شرح
ترجمه و شرح فارسی دروس فی علم الاصول: الحلقة الاولى و الحلقة الثانية فی اسلوبها/الثانی/
تالیف باقر الایروانی؛ ترجمه و شرح حامد دلاوری آرتمانی.

قم: نصاب، ۱۴۰۱.

ص ۳۶۴

شابک: ۹۸۷-۹۶۵-۵۴۳-۳۶۴

فیبا

این کتاب برگزیده و شرح کتاب دروس فی علم الاصول (تالیف محمدباقر الصدر است.

چاپ دوم: پاییز ۱۳۹۲، کتابخانه به صورت چاپ دوم.

صدر، محمدباقر، ۱۹۳۱-۱۹۷۹ م، دروس فی علم الاصول، نقد و تفسیر

اصول فقه شیعه ادله و شواهد (فقه)

دلاوری، حامد، ۱۳۶۵ - ، مترجم

صدر، محمدباقر، ۱۹۳۱-۱۹۷۹ م، دروس فی علم الاصول، برگزیده، شرح

۱۳۹۲ ۴۰۴۲۳۲ ص/۴۵۹/۸ BP

۲۹۷/۳۱۲

۳۳۰۷۷۰۴

دروس و مسائل در اصول فقه

پانزدهمین
شماره فصلنامه

مجله علمی
و پژوهشی
در فقه و اصول
شماره ۱۵

مولف: شیخ باقر ایروانی

مترجم و شارح: حامد دلاوری آرتیمانی

ناشر: نصایح

تعداد صفحه و ابعاد : ۳۶۴ صفحه / وزیری

نوبت و تاریخ چاپ : دوازدهم (دوم ویراست جدید) پاییز ۱۴۰۳

شمارگان : ۱۰۰۰ نسخه

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۸۳۳-۲۴۶-۰

www.ketab.ir
۰۲۵۰۱۳

مرکز پخش

قم | بلوار معلم | مجتمع ناشران | واحد ۱۰

۰۲۵) ۳۷۸۴۱۸۱۸

فروشگاه اینترنتی

www.nasayehpub.com

رایانامه

info@nasayehpub.com

■ کلیه حقوق اثر متعلق به ناشر می باشد.

■ هرگونه تکثیر از تمام یا قسمتی از این اثر بصورت حروفچینی یا عکسبرداری، چاپ مجدد، چاپ افست، پلی کپی و انواع دیگر چاپ بدون اجازه کتبی ناشر شرعاً جایز نمی باشد و پیگرد قانونی به همراه خواهد داشت.

حلقه اولی در نگارشی جدید

تعریف علم اصول	۱۹
مقدمه	۱۹
تعریف علم اصول	۲۰
موضوع علم اصول	۲۱
علم اصول، منطق علم فقه	۲۲
اهمیت علم اصول در عملیات استنباط	۲۲
اصول و فقه به منزله نظریه و تطبیق	۲۳
تأثیرگذاری متقابل تفکر اصولی و تفکر فقهی	۲۳
جایز بودن استنباط	۲۴
حکم شرعی و تقسیم آن	۲۵
حکم شرعی	۲۶
تقسیم حکم شرعی به: تکلیفی و وضعی	۲۶
اقسام حکم تکلیفی	۲۷
عنصر مشترک بین دو نوع استنباط	۲۹
[حُجَّتِ قَطْع]	۲۹
چرا قطع، حجت است؟	۳۰
نوع اول: ادله محرزه	۳۱
مقدمات عامه و کلی	۳۱
تقسیم بحث:	۳۱
قسم اول: دلیل شرعی	۳۳
۱. دلیل شرعی لفظی	۳۳
الف: دلالت	۳۳
وضع	۳۳

۳۷.....	حقیقت و مجاز
۳۸.....	انقلاب حقیقت به مجاز
۳۸.....	معانی اسمی و حرفی
۴۰.....	فعل
۴۰.....	هیئت جمله
۴۱.....	جملات تامه و ناقصه
۴۲.....	خلاصه
۴۳.....	مدلول وضعی و مدلول تصدیقی
۴۴.....	جمله خبریه و انشائیّه
۴۵.....	دلالت‌هایی که علم اصول درباره آنها بحث می‌کند
۴۶.....	۱. صیغه امر
۴۷.....	۲. صیغه نهی
۴۷.....	۳. اطلاق
۴۸.....	۴. ادوات عموم
۴۹.....	۵. ادوات شرط
۵۱.....	قسم اول: دلیل شرعی
۵۱.....	۱. دلیل شرعی لفظی
۵۱.....	ب: حُجَّتِ دلالت
۵۲.....	حجت از بین دلالت‌های سه‌گانه
۵۳.....	قرینه متصله و منفصله
۵۴.....	قسم اول: دلیل شرعی
۵۴.....	۱. دلیل شرعی لفظی
۵۴.....	ج: اثبات صدور
۵۴.....	اول: تواتر
۵۴.....	دوم: اجماع و شهرت
۵۵.....	سوم: سیره متشرعه
۵۵.....	چهارم: خبر واحد
۵۶.....	برخی از ادله حُجَّتِ خبر واحد ثقه

۵۷.....	قسم اول: دلیل شرعی
۵۷.....	۲. دلیل شرعی غیر لفظی
۵۷.....	فعل
۵۷.....	تقریر
۵۹.....	قسم دوم: دلیل عقلی
۵۹.....	انواع علاقه‌های عقلی
۶۰.....	تقسیم بحث
۶۱.....	علاقه بین احکام
۶۱.....	علاقه تضاد بین وجوب و حرمت
۶۲.....	آیا حرمت مستلزم بطلان است؟
۶۴.....	علاقه بین حکم و موضوعش
۶۴.....	جعل و فعلیت
۶۴.....	موضوع حکم
۶۶.....	علاقه بین حکم و متعلقش
۶۷.....	علاقه بین حکم و مقدماتش
۶۹.....	علاقه در داخل حکم واحد
۷۱.....	نوع دوم: اصول عملیه
۷۱.....	مقدمه
۷۱.....	۱. اصل اولی در مورد شک
۷۴.....	۲. اصل ثانوی در موارد شک
۷۵.....	۳. اصل در مورد علم اجمالی
۷۷.....	میزان مُنَجَزِیَّت علم اجمالی
۷۹.....	موارد تردّد
۸۰.....	۴. استصحاب
۸۱.....	استصحاب حکمی و موضوعی
۸۲.....	استصحاب در مُقْتَضِی و رافع
۸۳.....	وحدت موضوع
۸۴.....	تعارض ادله

۸۴.....	۱. تعارض بین ادله مُحَرِّزه
۸۴.....	تعارض بین دو دلیل لفظی
۸۶.....	حالات دیگر تعارض
۸۷.....	۲. تعارض بین اصول
۸۷.....	۳. تعارض بین دو نوع دلیل
۸۷.....	[دلیل مُحَرِّز و اصل عملی]

حلقه ثانیه در نگارش جدید

۹۱.....	تعریف، موضوع و فایده علم اصول
۹۱.....	۱. تعریف علم اصول
۹۲.....	۲. موضوع علم اصول و فائده آن
۹۴.....	فایده علم اصول
۹۴.....	۳. حکم شرعی و فقه آن
۹۵.....	مبادی احکام تکلیفی
۹۷.....	تضاد بین احکام تکلیفی
۹۸.....	هر واقعه‌ای یک حکم شرعی دارد
۹۸.....	حکم واقعی و حکم ظاهری
۹۹.....	امارات و اصول عملیه
۱۰۰.....	اجتماع حکم واقعی و ظاهری
۱۰۰.....	قضیه حقیقیه و قضیه خارجیّه در احکام
۱۰۲.....	اسلوب بحث‌های اصولی
۱۰۴.....	۱. حُجَّتِ قَطْع
۱۰۴.....	مُنْجِزِیَّتِ قَطْع
۱۰۵.....	خلاصه بحث
۱۰۷.....	مُعْذِرِیَّتِ قَطْع
۱۰۸.....	تَجَرِّی
۱۰۹.....	علم اجمالی
۱۱۰.....	قطع طریقی و موضوعی

۱۱۱.....	[مُنَجَزِيَّت قطع موضوعی]
۱۱۲.....	جواز اسناد به مولی
۱۱۴.....	خلاصه بحث

أَدَلَّة

۱۱۷.....	روش بحث طبق دو مسلک پیش
۱۲۱.....	ادله مُحَرَّزَه
۱۲۱.....	تقسیم بحث
۱۲۲.....	اصل اوّلی هنگام شک در حُجِّيَّت
۱۲۳.....	حُجِّيَّت اماره در لوازم غیر شرعی اش
۱۲۶.....	تبعیّت دلالت التزامی از دلالت مطابقی
۱۲۸.....	ایفای نقش قطع موضوعی توسط اماره
۱۲۹.....	جواز اسناد به اعتماد و اعتبار اماره

ادله مُحَرَّزَه دلیل شرعی

۱۳۵.....	مقدمه
۱۳۵.....	۱. دلیل شرعی لفظی
۱۳۵.....	دلالت تصویری و تصدیقیه
۱۳۶.....	ارتباط و علاقه وضع با دلالت های سه گانه
۱۳۸.....	وضع تعینی و تعینی
۱۳۹.....	اقسام وضع و موضوع له
۱۴۰.....	وضع شخصی و وضع نوعی
۱۴۱.....	مجاز
۱۴۲.....	علامات حقیقت
۱۴۲.....	۱. تبادُر
۱۴۴.....	۲. صحت حمل
۱۴۴.....	۳. اطراد

- ۱۴۵..... انقلاب مجاز به حقیقت
- ۱۴۶..... استعمال لفظ و اراده خاص
- ۱۴۶..... اشتراک و تراؤف
- ۱۴۸..... تقسیم لغت
- ۱۴۹..... مقایسه بین حروف و اسماء مترادف با آنها
- ۱۵۰..... تنوع مدلول تصدیقی
- ۱۵۲..... مقایسه بین جملات تامه و ناقصه
- ۱۵۳..... دلالت های خاصه و مشترکه
- ۱۵۴..... امر و نهی
- ۱۵۴..... ماده امر
- ۱۵۵..... صیغه امر
- ۱۵۶..... [امرارشادی]
- ۱۵۷..... [دلالت صیغه امر بر واجب]
- ۱۵۷..... دلالت های دیگر برای امر
- ۱۵۹..... ماده نهی و صیغه آن
- ۱۶۱..... قاعده احترازیت قیود
- ۱۶۳..... اطلاق و تقیید
- ۱۶۳..... [اختلاف در اسماء اجناس]
- ۱۶۵..... خلاصه بحث
- ۱۶۵..... اطلاق شمولی، بدلی، افرادی و احوالی
- ۱۶۵..... اطلاق در معانی حرفی
- ۱۶۶..... تقابل بین اطلاق و تقیید
- ۱۶۷..... حالات مختلف اسم جنس
- ۱۶۸..... انصراف
- ۱۶۹..... اطلاق مقامی
- ۱۷۰..... برخی از تطبیقات قرینه حکمت
- ۱۷۰..... [اقسام طلب]

۱۷۲.....	عموم
۱۷۲.....	تعریف عموم
۱۷۲.....	ادوات عموم و چگونگی دلالت آنها
۱۷۳.....	دلالت جمع مُعَرَّف به الف و لام
۱۷۶.....	مفاهیم
۱۷۶.....	تعریف عام مفهوم
۱۷۸.....	مفهوم شرط
۱۷۹.....	شرطی که برای تحقق موضوع آورده شده است
۱۸۰.....	مفهوم وصف
۱۸۱.....	غایت و استثناء
۱۸۲.....	تطابق بین دلالت ها
۱۸۴.....	مناسبات حکم و موضوع
۱۸۵.....	اثبات ملاک توسط دلالت
۱۸۶.....	۲. دلیل شرعی غیر لفظی
۱۸۶.....	دلالت فعل
۱۸۸.....	دلالت سکوت
۱۹۰.....	سیره عُقلاء

دلیل شرعی (۲)

۱۹۵.....	اثبات صغرای دلیل شرعی
۱۹۵.....	مقدمه
۱۹۶.....	۱. وسایل اثبات وجدانی
۱۹۷.....	خبر متواتر
۲۰۰.....	اجماع
۲۰۳.....	سیره متشرعه
۲۰۶.....	اثبات سکوت
۲۰۷.....	حُجَّتِ وسائل احراز وجدانی
۲۰۸.....	۲. وسائل اثبات تعبّدی

۲۰۸	ادله حُجَّیَّت خبر واحد
۲۰۸	استدلال به قرآن کریم
۲۱۳	استدلال به سنت شریفه
۲۱۴	تواتر
۲۱۴	سیره
۲۱۵	ادله نفی حُجَّیَّت خبر واحد
۲۱۶	۱. استدلال به قرآن کریم
۲۱۶	۲. استدلال به سنت شریفه
۲۱۷	مشخص کردن محدوده حُجَّیَّت خبر واحد
۲۱۷	۱. دایره حُجَّیَّت خبر واحد به لحاظ صفات راوی
۲۱۹	۲. دایره حُجَّیَّت به لحاظ مروی و مضمون خبر
۲۱۹	۳. قاعده تسامح در ادله سُنَن

دلیل شرعی (۳)

۲۲۵	مستند حُجَّیَّت ظهور
۲۲۵	مقدمه
۲۲۵	مستند حُجَّیَّت ظهور
۲۲۶	موضوع حُجَّیَّت
۲۲۸	ظواهر قرآن کریم
۲۲۸	دلیل اول: قرآن
۲۲۹	دلیل دوم: روایات

ادله مُحَرَّزَه (۲)

۲۳۵	دلیل عقلی
۲۳۵	مقدمه
۲۳۶	۱. اثبات قضایای عقلی
۲۳۶	تقسیم قضایای عقلی
۲۳۷	محال بودن تکلیف به غیر مقدور

۲۴۰	امکان تکلیف مشروط
۲۴۱	تنوع قیود و احکام آن
۲۴۱	تنوع قیود
۲۴۲	احکام قیود متنوع
۲۴۳	مقدمه شرعی و مقدمه عقلی
۲۴۳	مقدمه مفوّته
۲۴۵	شرط متأخر
۲۴۶	واجب معلّق
۲۴۷	عقلاً چه زمانی تعجیز جایز است؟
۲۴۹	اخذ علم به حکم در موضوع حکم
۲۴۹	محال بودن اختصاص حکم به عالم به حکم
۲۵۰	اخذ علم به حکم در موضوع حکم دیگر
۲۵۱	اخذ قصد امثال امر در متعلق امر
۲۵۲	امر به ضدّین به صورت ترتّب
۲۵۴	واجب تخییری و کفایی
۲۵۴	تخییر شرعی
۲۵۶	تخییر عقلی
۲۵۸	اجتماع امر و نهی
۲۶۱	وجوب غیری مقدمات واجب
۲۶۴	آیا وجوب چیزی، مستلزم حرمت ضدّش است؟
۲۶۶	آیا حرمت مقتضی بطلان است؟
۲۶۸	مُسَقِّطَات حکم
۲۷۰	امکان نسخ و تصویر آن
۲۷۱	ملازمه بین حسن و قبح عقلی و امر و نهی شرعی
۲۷۳	استقراء و قیاس
۲۷۴	۲. حُجَّتِ دَلیل عقلی

اصول عملیه

اصول عملیه	۲۷۹
۱. قاعده اولیه و ثانویه در حالت شک	۲۷۹
قاعده اولیه	۲۷۹
قاعده ثانویه	۲۸۱
اثبات برائت توسط استصحاب	۲۹۱
دو اعتراض بر ادله برائت	۲۹۳
ادله وجوب احتیاط	۲۹۴
تحدید مفاد برائت	۲۹۷
ضابطه و قانون شک در تکلیف و مُکَلَّف به	۲۹۹
برائت از استصحاب	۳۰۳
۲. قاعده مُنَجِّزِیَّتِ علم اجمالی	۳۰۴
وظیفه به لحاظ حکم عقل	۳۰۴
وظیفه به لحاظ اصول شرعی مُؤمِّن [ایمنی بخش]	۳۰۶
ارکان مُنَجِّزِیَّتِ علم اجمالی	۳۰۸
دوران امر بین اقل و اکثر	۳۱۲
تردد واجب بین اقل و اکثر	۳۱۳
شک در اطلاق جزئیت	۳۱۴
شک در شرطیَّت	۳۱۶
دوران بین تعیین و تخییر	۳۱۷
۳. استصحاب	۳۱۹
تعریف استصحاب	۳۱۹
تفاوت بین استصحاب و غیر آن	۳۲۱
تفاوت بین استصحاب و قاعده یقین	۳۲۱
تفاوت بین استصحاب و قاعده مقتضی و مانع	۳۲۲
تقسیم بحث	۳۲۳

۳۲۴	۱. ادله حُجَّت
۳۲۴	برای اثبات حُجَّت استصحاب
۳۳۰	۲. ارکان استصحاب
۳۳۵	۳. مقدار آنچه که به سبب استصحاب ثابت می شود
۳۳۵	اصل مُثَبَّت
۳۳۷	۴. عمومیت جریان استصحاب
۳۳۹	۵. تطبیقات
۳۳۹	۱. استصحاب حکم معلّق
۳۴۰	۲. استصحاب امور تدریجی
۳۴۱	۳. استصحاب کلی
۳۴۴	۴. استصحاب در حالت شک در تقدم و تأخر
۳۴۴	(موضوعات مرکبه)
۳۴۵	تعارض دو استصحاب
۳۴۷	توارد دو حالت
۳۴۸	۵. استصحاب در حالات شک سببی و مشایی

تعارض ادله

۳۵۳	تعارض ادله
۳۵۳	مقدمه
۳۵۳	۱. تعارض بین ادله مُحَرِّزه
۳۵۶	قاعده اول: قاعده جمع عرفی
۳۵۶	اعداد شخصی
۳۵۷	اعداد نوعی
۳۵۸	قاعده دوم: قاعده تساقط متعارضین
۳۶۰	قاعده سوم: قاعده ترجیح، به جهت روایات خاص
۳۶۲	قاعده چهارم: قاعده تخییر
۳۶۳	۲. تعارض میان اصول عملی
۳۶۴	۳. تعارض میان ادله مُحَرِّزه و اصول عملیه